

Motion till riksdagen 2019/20:3303

av **Leila Ali-Elmi m.fl. (MP)**

Stärkta rättigheter för hbtq-personer

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en moderniserad konststillhörighetslag och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en förbättrad transvård och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda införandet av ett tredje juridiskt kön och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra unga hbtq-personers situation och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra rättssäkerheten för asylsökande hbtq-personer och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om föräldraförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om föräldrabalken och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fertilitetsbehandling och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om surrogatmödraskap och tillkännager detta för regeringen.

Sammanfattning

Kampen för de mänskliga rättigheterna pågår varje dag och hela tiden. Att kunna leva sitt liv som man själv önskar, med friheten att få sin könsidentitet erkänd och friheten att kunna älska den man vill, det är grundläggande för oss som människor. Därför är hbtq-politiken en av Miljöpartiets viktigaste frågor. Under den gångna mandatperioden har vi tillsammans med Socialdemokraterna haft ett högt tempo för att genomföra flertalet efterlängtrade hbtq-politiska reformer. Trots det återstår mycket.

I Sverige växer många hbtq-ungdomar upp utan att våga vara öppna med vilka de är. Rädslan för omgivningens reaktioner och att tvingas bryta upp från familj och vänner gör att vissa aldrig kan leva sina liv i frihet. Asylsökande hbtq-personer, som flytt i hopp om en bättre framtid och att kunna leva i frihet, blir alltför ofta måltavlor för hot och våld på asylboenden. Andra ifrågasätts av svenska myndigheter när de söker en fristad från förtryck och förföljelser. På grund av bristande kompetens hos svenska myndigheter får man inte den rättssäkra prövning man har rätt till.

Hbtq-personer bildar familj på olika sätt, men får inte alltid samma behandling som andra. Lesbiska par som får barn kan behöva genomgå en adoptionsprocess för att båda ska bli föräldrar. Vänner som bestämmer sig för att försöka bli föräldrar tillsammans, fast de inte är i en relation, måste låtsas att de är tillsammans och kära i varandra i traditionell mening för att kunna få hjälp av svensk hälso- och sjukvård. Barn som föds utomlands riskerar att hamna i rättsosäkra situationer på grund av svensk lagstiftning. Därför vill Miljöpartiet se fortsatta reformer för hbtq-personers rättigheter.

En moderniserad könstillhörighetslag

I Sverige infördes 1972 en av världens första lagar gällande transpersoners situation. Lagstiftningen avgjorde vilka kriterier som skulle uppfyllas för att man skulle kunna genomgå en medicinsk könskorrigering genom vård och behandling och till slut få ett nytt så kallat juridiskt kön i folkbokföringen. Lagen har legat fast med ett viktigt undantag – sedan 2013 krävs inte sterilisering.

Arbetet med en moderniserad lagstiftning har pågått en lång tid. Redan 2007 kom ett första förslag på hur lagstiftningen skulle kunna förändras. Under mandatperioden 2014–2018 togs avgörande steg, en heltäckande lagstiftning arbetades fram, remitterades och lämnades över till Lagrådet. Nästa steg är en proposition.

Få lagändringar är så efterlängtade som en ny könstillhörighetslag. Transpersoner är en av de grupper som mår sämst i vårt samhälle. Enligt en rapport från Folkhälsomyndigheten (2015) uppger var tredje transperson att hen någon gång försökt ta sitt liv. Det är alarmerande siffror som vi aldrig kan acceptera. Hbtq-rörelsen för fram att just lagstiftningen är ett upphov till psykisk ohälsa. Därför är det angeläget att en ny lagstiftning lämnas till riksdagen så snart det är möjligt.

En ny lagstiftning bör skilja de juridiska och medicinska processerna åt, så att man inte längre behöver vara i kontakt med sjukvården för att ändra sitt juridiska kön. Ingen ska tvingas genomgå medicinska ingrepp som man själv inte vill ha. Samtidigt ska alla i behov av vård och behandling få det. Att byta juridiskt kön ska bli en snabb och enkel process.

Den nya lagstiftningen ska utgå från den enskildes självidentifikation och stärka transpersoners egenmakt i en många gånger livsavgörande process. Den ska också stärka ungas situation genom att sänka åldersgränserna både för byte av juridiskt kön och för medicinska ingrepp.

Förbättrad transvård

Ett annat upphov till psykisk ohälsa bland transpersoner är att köerna till vård och behandling är långa. Behandlingen sker i särskilda utredningsteam. Enligt utredningen Transpersoner i Sverige är det inte ovanligt med väntetider på upp till två år för ett

första möte. Antalet personer som remitteras till utredningsteam ökar kraftigt; vissa team beskriver en årlig ökning på 100 %. Kombinationen av bristande resurser och fler patienter leder till längre köer. Utredningen som lämnades i november 2017 föreslog att staten ska ta initiativ till en överenskommelse med SKL om kortade köer och en mer jämlik vård i hela landet. För att förbättra situationen för transpersoner är det angeläget att utredningens förslag genomförs.

Införa ett tredje juridiskt kön

Miljöpartiet tycker att det är viktigt att ta nästa steg för transpersoners rättigheter – att införa ett tredje juridiskt kön. Det skulle vara en viktig frihetsreform i Sverige. Det kan göra att de som ställer sig utanför eller bortom uppdelningen mellan män och kvinnor kan få ett erkännande och att deras liv kan förenklas.

Det första konkreta steg som tagits mot att införa ett tredje juridiskt kön i Sverige är att utredningen Transpersoner i Sverige, som tillsattes av demokrati- och kulturminister Alice Bah Kuhnke, föreslagit att regeringen ska tillsätta en utredning i syfte att utreda möjligheten till ett tredje juridiskt kön i Sverige samt därmed ett införande av könsneutrala personnummer.

I remitteringen står det klart att ett stort antal remissinstanser ställer sig bakom förslaget, däribland Jämställdhetsmyndigheten, Amnesty och TCO. SCB och Skatteverket har inga invändningar mot förslaget. Även i riksdagen har flera partier varit positiva till att utreda ett tredje juridiskt kön. Flera andra länder har redan infört detta; Tyskland och Nya Zeeland är två exempel.

Unga hbtq-personers situation

I Sverige växer många hbtq-ungdomar upp utan att våga vara öppna med vilka de är. Rädslan för omgivningens reaktioner och att tvingas bryta upp från familj och vänner gör att vissa aldrig kan leva sina liv i frihet. En fjärdedel av de unga homo- och bisexuella tjejerna och 40 procent av unga transpersoner uppger att de någon gång har försökt ta sitt liv. 19 procent av homosexuella och bisexuella 16–25 år har utsatts för fysiskt våld av en förälder, partner eller annan närstående vuxen. Det är en dubbelt så stor andel som bland unga heterosexuella. Bland de unga homosexuella och bisexuella är det 65 procent av tjejerna och 48 procent av killarna som har blivit bemötta på ett kränkande sätt, allt enligt MUCF.

Under den senaste mandatperioden har flera insatser gjorts för hbtq-ungdomars hälsa; bl.a. har Socialstyrelsen medel för suicidprevention för transungdomar och MUCF har haft ett flerårigt regeringsuppdrag med fokus på unga hbtq-personer och utbildning av offentlig personal. Elevhälsan har byggts ut med 700 medarbetare med statliga medel. Samtidigt är det uppenbart att det behövs mer.

Miljöpartiet vill därför att det görs statliga satsningar på särskilda mötesplatser för hbtq-ungdomar som ett sätt att motverka psykisk ohälsa. Det kan vara en fritidsgård eller ett sommarläger. Det finns många kommunala och ideella initiativ runtom i landet för att skapa mötesplatser, vilket är bra, men fler behövs.

Staten bör även sluta ett avtal med SKL om målet att nå en köfri barn- och ungdomspsykiatri. Utbyggnaden av elevhälsan bör fortsätta och särskilt stärka

elevhälsans främjande och förebyggande arbete. Det bör även tillsättas fler utbildningsplatser för psykologer.

Asylsökande hbtq-personer

Asylsökande hbtq-personer, som flytt i hopp om en bättre framtid och att kunna leva i frihet, blir alltför ofta måltavlor för hot och våld på asylboenden. Andra ifrågasätts av svenska myndigheter när de söker en fristad från förtryck och förföljelser, och på grund av bristande kompetens hos svenska myndigheter får man inte den rättssäkra prövning man har rätt till.

Migrationsverket har fått flera uppdrag att följa situationen och förbättra sitt interna arbete med hbtq-frågor. 2018 blev verket en hbtq-strategisk myndighet och fick särskilda resurser för arbetet. Eftersom situationen enligt RFSL fortfarande är bekymmersam måste detta arbete följas på nära håll och nya åtgärder övervägas.

En modern familjepolitik

Trots det fagra talet om alla människors lika värde har vi en lång väg kvar innan regnbågsfamiljer behandlas som andra familjer. Det här vill vi ändra på. För barnens och alla möjliga familjekonstellationers skull. Sverige ska ha en politik för alla familjer.

Viktiga reformer har genomförts avseende föräldraförsäkringen, men den utgör fortsatt ett hinder för många regnbågsfamiljer. Föräldraförsäkringen bör tredelas, så att en del är fri för föräldrar som har rätt till försäkringen att dela med sig till andra vuxna som tar föräldraansvar. Det bör inte begränsas av att man ska vara gifta eller sambor.

Föräldrabalken utgår fortfarande från att ett barn har en mamma och en pappa. Förändringar som sker av lagstiftningen gör den till ett lapptäcke där regnbågsfamiljer fortfarande sätts på undantag. Det är dags att utreda en helt könsneutral föräldrabalk så att hbtq-personer äntligen får sin rättmätiga plats. I många familjer tar fler än två vuxna föräldraansvaret. Därför bör också lagen förändras så att fler än två vuxna som tar föräldraansvar kan erkännas juridiskt. Det handlar i grund och botten om att barn ska ha rätt till alla sina föräldrar. Denna fråga bör ingå i den utredning vi vill se.

Under hösten 2018 presenterade en utredning ett förslag på könsneutral föräldraskapspresumtion, där det föreslås att samma regler ska gälla för alla par. Det är angeläget att dessa lagändringar kommer på plats så snart som möjligt.

I regeringsställning har Miljöpartiet genomfört förbättringar gällande fertilitetsbehandling inom svensk hälso- och sjukvård. Bland annat kan ensamstående kvinnor nu genomgå fertilitetsbehandling och från 2019 är det möjligt att genomgå fertilitetsbehandling med helt donerade könsceller, s.k. embryodonation.

Dessa reformer ökar kraven på tillgänglighet till fertilitetsbehandlingar. Samtidigt är väntetiderna redan långa i många landsting, 5–18 månader. I vissa fall är köerna upp till 48 månader. Köerna beror ofta på brist på donatorer och tvingar många par att söka sig till Danmark eller andra länder där köerna inte alls är lika långa. Det finns även familjekonstellationer som inte har möjlighet till fertilitetsbehandling, t.ex. nära vänner som vill skaffa barn tillsammans. Även dessa familjekonstellationer får idag söka sig utomlands.

Landstingen måste leva upp till lagstiftningen, och köerna till assisterad befruktning måste kortas. Har man brist på donerade ägg eller spermier borde man se över om man

verkligen ersätter de kostnader en donator har och om man kan göra särskilda insatser så att fler donerar.

Det bör utredas om man ska kunna frysa in ägg eller spermier för senare användning. I den allmänna vården fryses ägg eller spermier in i samband med behandling som kan riskera personens fertilitet. Det finns inga hinder för andra att frysa in privat, men behoven av att frysa in ägg och spermier verkar öka i takt med att personer skaffar barn senare. Vi vill utreda om detta är något som skulle kunna göras i större utsträckning även i offentlig regi.

Fler bör kunna få fertilitetsbehandling. Regnbågsfamiljer, t.ex. personer som inte är sambor eller gifta, bör kunna få ta del av fertilitetsbehandling i hälso- och sjukvården. Det kan till exempel handla om särbor eller nära vänner som vill skaffa barn tillsammans och dela på föräldraskapet. Det bör utredas hur detta skulle kunna ske.

Slutligen krävs en större rättssäkerhet för barn som föds genom surrogatmödraskap i utlandet. Barnen kan riskera att hamna i juridisk knipa när de kommer till Sverige. Även om vissa förändringar har genomförts under den gångna mandatperioden – till exempel så har socialnämnder nu större möjlighet att erkänna utländska fastställelser av föräldraskap – så är det juridiska läget fortfarande oklart. Det behöver tydliggöras så att dessa barn, oavsett om Sverige reglerar surrogatmödraskap nationellt eller inte, ska kunna få en trygg start i livet. Därför behöver en utredning tillsättas för att tydliggöra vad som gäller för barn som föds utomlands genom surrogatmödraskap.

Leila Ali-Elmi (MP)

Annika Hirvonen Falk (MP)

Rasmus Ling (MP)